

קומנדו - מאז ולתמיד

אבי בלוט¹

לאור אתגרי צה"ל של ימינו מול צבאות הטרור, חמאס וחזבאללה, נדרש צה"ל להגדיל את אפקטיביות התמרון הצה"לי. כך קבע הרמטכ"ל ביציאה לדרך בסדנת הניצחון, וכך מגדירה תפיסת ההפעלה שהופצה זה מכבר. כותב המאמר, מפקדה השני של עוצבת הקומנדו הישראלית, מבקש להציע שכלול לדפוס הפעולה שיביא לקפיצת המדרגה הנדרשת. בשונה מהניסיון ההיסטורי, שמלמד כי שיטות גרילה אומצו ע"י ה'חלש' במלחמתו נגד ה'חזק', מציע כותב שורות אלו כי שיטות הגרילה, הנמצאות בלב תחום הקומנדו, ישולבו באופן רחב ויאומצו ע"י הצבא הסדור והחזק באזור. הקמת עוצבת הקומנדו לפני חמש שנים הוסיפה כלי מבצעי בארגז הכלים של צה"ל, ושימוש מושכל בכלי זה, כשצורת קרב פשיטה תחזור להיות 'מלכת הקרב' באופן תעשייתי ורחב, כחלק בלתי נפרד מלוחמה רב־ממדית, תוכל להוות רכיב משמעותי בניצחון המיוחל.

לוחמת הקומנדו חזרה לאחרונה לשיח בצה"ל, הרבה בזכות הקמת עוצבת הקומנדו בשנת 2016. יגאל אלון אמר בזמנו כי "עם שאין לו עבר, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל". בחיבור זה אבקש לצאת למסע משותף, מימי האבות ועד ימינו, ולהראות כיצד באה לידי ביטוי לוחמת הקומנדו בתקופות שונות, וכיצד סיפקה מענה להתמודדות עם מורכבויות יוצאות דופן בשדה הקרב. מטרתי במאמר זה היא להציג תשתית מקצועית בעלת ערך של תחום הקומנדו, ולנסות ולאפיין עד כמה שניתן, חמש שנים לאחר הקמת עוצבת הקומנדו הישראלית, את השלם הגדול מסך חלקיו. אני מבקש בחיבור זה לקפוץ מדרגה נוספת, להציע סקירה היסטורית, תשתית ידע לאפיון ולהוות ולבסוף – הצעה לדפוס פעולה אפקטיבי הכלול בתפיסת הניצחון והרב־ממדיות העכשוויים.

¹ תת־אלוף אבי בלוט הוא המזכיר הצבאי של ראש הממשלה. קודם לכן שימש כמפקד עוצבת הקומנדו, מפקד עוצבת חיצו האש, מפקד חטיבת יהודה, מפקד יחידת מגלן ומפקד גדוד 101.

לכל אורכה של ההיסטוריה מצאנו כי כוחות קטנים ('החלש') שהתמודדו מול כוח עדיף וצבא סדור ('החזק') בחרו לפעול ככוחות קומנדו בשיטות גרילה. ניכר כי הגם שהאמל"ח והטכנולוגיה השתנו והתפתחו, במובנים רבים נותרו עקרונות הלחימה כפי שהיו. בכניסתו לתפקיד הדגיש הרמטכ"ל, רא"ל אביב כוכבי, במסגרת סדנת הניצחון, את העובדה כי צה"ל הוא הצבא החזק באזור אך מסיבות רבות הוא אינו מספיק אפקטיבי. כדי לשפר אפקטיביות זו עלינו לקפוץ מדרגה בהיבטים רבים שאף נדונו בוועדות השונות שהוקמו במסגרת סדנת הניצחון. אחד ההיבטים המשפיעים על אפקטיביות הפעולה הוא דפוס הפעלת הכוח ואופן הפעלת הכוח במלחמה, ובו אבקש להתמקד במאמר זה.

במאמר זה אטען כי דפוס הפעולה של הקומנדו יוכל לשרת את צה"ל בשיפור האפקטיביות, כחלק משכלול דפוסי הפעולה, תפיסת ההפעלה והשיטות. קומנדו יכול וצריך להיות גם נחלתו של ה'חזק', קרי, של הצבא הסדור. צבא סדור, שיפעיל פעולות קומנדו בהיקף תעשייתי ורחב, יוכל להשיג יתרון ניכר ולהגיע לאפקטיביות פעולה משמעותית מאוד אל מול צבאות טרור כדוגמת חמאס וחזבאללה. באופן כזה, על משקל דברי הרמטכ"ל, נוכל להיות לא רק חזקים אלא גם אפקטיביים בהפעלת הכוח.

בטרם נצא למסע ההיסטורי, יש צורך להבהיר כמה מושגי יסוד שישמשו אותנו בהמשך.

הראשון הוא מושג **הגרילה**. משמעות הגרילה היא 'מלחמה קטנה' המבוצעת ע"י קבוצות לחימה קטנות, זריזות וגמישות; בשונה ממלחמה גדולה, המבוצעת ע"י יחידות גדולות וצבא סדור. לרוב מתקשרת לחימת הגרילה לקבוצות מורדים הנאבקות מול שלטון מקומי שהינו בעל צבא סדור. הגרילה מאפשרת לאותן קבוצות לפגוע בצבא הגדול באמצעות טקטיקות דוגמת מארבים, חבלות ופשיטות (בשיטת "פגע וברח"). מושג זה ילווה אותנו לאורך החיבור שכן במובנים רבים לוחמת הקומנדו היא שימוש בשיטות גרילה ואימוץ טקטיקות של כוחות גרילה ע"י צבא סדור.

המושג השני הוא **הקומנדו (COMMANDO)**. השפה העברית תרגמה את הקומנדו כיחידת פשיטה. האקדמיה ללשון כנראה הייתה מבקשת לכנות את עוצבת הקומנדו כ'עוצבת הפושטים'. יתרה מכך, קומנדו מלשון COMMAND, המורה על כך שכל לוחם מחויב להיות מפקד. זאת משום שצורת לחימה ייחודית זו דורשת מיומנות גבוהה ויכולת קבלת החלטות מיטבית. הפעולה בקבוצות קטנות מחייבת כי כל פרט באותה קבוצה יהיה מפקד – הן מקצועית והן ערכית, והדבר ישליך באופן טבעי על אופן הפיקוד והשליטה שנדרש להיות מבוזר. יודגש בהקשר זה כי 'פיקוד מוכוון משימה'² הוא קריטי בקומנדו, בשגרה ובחירום כאחד.

המושג השלישי שחשוב להבין הוא **עמלק**, וגם פה יש לציין כי הוא נוגע בלב

התחום. "זכור את אשר עשה לך עמלק, בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרך בדרך ויזנב בך את כל הנחשלים אחריו ואתה עייף ויגע, ולא ירא אלוקים".³ איני מתיימר להיכנס להיבטים התאולוגיים של התחום, אלא להיבטים שקשורים ללוחמת הגרילה.

משה ועם ישראל נלחמים בעמלק עוד בטרם הכניסה לארץ ישראל והמעניין הוא שההיסטוריונים לא יודעים לספר יותר מדי על העמלקים, איזה עם היו ואיזו טריטוריה החזיקו. זאת לעומת שיטת הלחימה שבה בחרו להילחם, הידועה מהכתובים - **"אשר קרך בדרך"** - פגיעה ביריב בדרכו, כאשר אינו ערוך ללחימה. במונחים של היום היינו אומרים שעמלק העדיפו מארב או פשיטה נגד כוח שהיה בתנועה "אל היעד" על פני מפגש עימו כאשר הוא "על היעד". העמלק גם מזנב בך "את כל הנחשלים אחריו ואתה עייף ויגע".⁴ קרי, יתקוף את החלש וימתין לשעת כושר ולזיהוי נקודות תורפה במערך הלחימה. במובנים רבים זה מזכיר את עקרונות הגרילה כפי שנכתבו ע"י מאו דזה-דונג, אשר קבע כי אין לתקוף את החזק ועל כן נכון להמתין עד לזיהוי נקודות תורפה וחולשות. מאו דזה-דונג אף הגדיר את העקרונות שנשמרים עד היום בקרב כוחות הגרילה, כדלקמן:

"האויב תוקף - אנו נסוגים,

האויב נעצר - אין אנו מניחים לו,

האויב התעייף - אנו תוקפים,

האויב נסוג - אנו רודפים אחריו."⁵

ניכר כי העמלקים היו כוח גרילה עתיק שפעל על-פי העקרונות לעיל. הם נמנעו מלתקוף את החזק וחיפשו את נקודות התורפה כדי לנצלן ולפגוע בצבא הסדור באופן מקסימלי. כל לוחם בצה"ל שנלחם בעשרים השנים האחרונות בעזה או בלבנון ("עופרת יצוקה", "מלחמת לבנון השנייה" ו"צוק איתן"), לא יכול שלא לחשוב על צבאות הטרור של חמאס ושל חזבאללה בהקשר זה. כך בדיוק הם פעלו נגד כוחות צה"ל בעזה ובלבנון; נמנעו מלהתעמת עם 'החזק' וחיכו למצוא 'קצוות חלשים' בכדי לתקוף אותם ולהפתיעם.

³ דברים כה, פס' יז-יח.

⁴ דברים כה, פס' יח.

⁵ מתוך המאמר Mao Tse-tung. "A SINGLE SPARK CAN START A PRAIRIE FIRE", 05 JANUARY 1930, עמ' 7.

"The enemy advances, we retreat; the enemy camps, we harass; the enemy tires, we attack; the enemy retreats, we pursue."

מסע היסטורי בתחנות לוחמת הקומנדו - השלם גדול מסך חלקיו

בשנת 2015 יצא לדרך תא"ל **דוד זיני**, מפקדה הראשון של העוצבה, מחזיק בחזון להקמת עוצבת קומנדו ישראלית, יחד עם האלופים **רוני נומה** כאלוף פיקוד המרכז ו**אורי גורדין** כמפקד עוצבת האש.⁶ עיקר המאמץ הושקע בבירור עצמי על **עקרונות הפעולה ועל בניין הכוח** שבבסיס השלם שגדול מסך חלקיו. כצבא ביקשנו להביא בשורה אמיתית לצה"ל ולהוסיף כלי מבצעי חדש בארגז הכלים האופרטיבי. גם אני באופן אישי נדרשתי לבירור שכזה כאשר התבשרתי כי תהיה לי הזכות לפקד על העוצבה ולהיות מפקדה השני. נדרשתי לברר את המושגים לעומקם, עד לכדי תוצר של אישור תפיסה מבצעית והוראות מקצועיות. בעיניי, אין דרך טובה יותר לבירור מושגים מאשר מסע היסטורי ומקצועי במשעולי העבר הצבאי, הרחוק והקרוב כאחד. אני סבור כי כל לוחם ומפקד שבחר לשרת באיזו מיחידות הקומנדו הישראליות, נדרש לבירור שכזה, או אז ידע ויבין את עקרונות הפעולה לאשורם, וממילא ישכיל לפעול לאורם.

אברהם יוצא לפעולת הקומנדו

אברהם נקלע, שלא בטובתו, למלחמת עולם של ממש, זו שכונתה מלחמת הארבעה בחמישה; ארבע אומות חזקות וגדולות שהגיעו ממרחב איראן, עיראק וסוריה של היום, אל מול חמש אומות שהיו בפועל 'ערי מדינה', חלשות בהרבה. ראשיתה של המלחמה במרד חמש המדינות ובסירובן לשלם מיסים לאימפריה האזורית. ארבעה מלכים יצאו למסע כיבוש עם צבא גדול וביצעו תמרון ולחימה מצפון לדרום, בצד המזרחי של הירדן. ללא מאמץ גדול, בשל פערי עוצמה ניכרים, כבשו עיר אחר עיר, הקיפו את ים המלח מדרום ועלו צפונה דרך סדום בצד המערבי של הירדן עד לגליל, למרחב המכונה דן. שם, עם שלל רב של ציוד ושבוים, עייפים אף מרוצים, הם חנו.

וישמע את אברהם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות וירדוף עד דן. ויחלק עליהם לילה, הוא ועבדיו ויכם וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק". (בראשית י"ד, יד-טו)

ארבעת המלכים וצבאותיהם עשו הכל מצוין, פרט לטעות אחת קטנה שלבסוף עלתה להם ביוקר רב. יחד עם כל השבויים הם החליטו לשבות גם את לוט, אחיינו של אברהם. בימים ההם, אברהם ישב באלוני ממרא אשר בחברון ועסק בענייניו, אך לאחר ששמע כי נשבה קרובו, הוא מייד נערך לחילוץ. התורה לא מפרטת יותר מדי

⁶ **תא"ל דוד זיני** מונה ביולי 2015 להקים את עוצבת הקומנדו (חטיבת עוז) ובדצמבר באותה שנה נכנס לתפקידו כמפקדה הראשון. משמש כיום כמפקד מל"י (המרכז הלאומי לאימונים ביבשה); **אלוף (מיל') רוני נומה**, כיהן כאלוף פיקוד המרכז בעת הקמת עוצבת הקומנדו (חטיבת עוז) ב-2015-2018, עד לפרישתו מצה"ל; **אלוף אורי גורדין** כיהן כמפקד עוצבת האש בעת הקמת עוצבת הקומנדו ת"פ (חטיבת עוז). כיום, 2020, מכהן האלוף גורדין כמפקד פיקוד העורף.

בנדון ומסתפקת בשני פסוקים בכדי לתאר את שעשה אברהם. מתואר כי מייד אסף 318 לוחמים, לצורך הדיון נקרא להם יחידת קומנדו, ואימן אותם לקראת המבצע המיוחד: "וירק את חניכיו"⁷; המפרשים מסבירים כי "וירק" זה מלשון "להוריק את הנדן", קרי ביצע אימוני חרב. אברהם רדף אחרי אותו צבא עצום עד שהגיע למרחב דן ושם השיגם. יש להניח כי ביצע תצפית מקדימה על אותו צבא עצום שחנה בשטח נשלט, וראה אותו שאנן ושיכור מניצחונו, תרתי משמע; צבא עייף ממסע ארוך, מקרבות קשים ומסחיבת שלל כבד. אברהם ניצל את המצב, חילק את יחידתו לכמה 'פלוגות', מימש את עקרון התחבולה בנצלו את חשכת הליל ותקף את ארבעת המלכים ואת צבאותיהם, תוך שאלו נסוגו מייד צפונה בבריחה המונית. מתואר כי אברהם רדף אחריהם עד "משמאל לדמשק", כשהכוונה היא ככל הנראה עד מצפון לדמשק, שכן המילה שִמָּאל בערבית משמעותה - צפון. בזכות פעולתו המוצלחת הוא הצליח לשחרר את הרכוש ואת השבויים, לרבות את לוט.

זהו פרק מדהים בהיסטוריה וניתן ללמוד ממנו את העיקרון הראשון בלוחמה מסוג זה - **כוח קומנדו עלינו לפעול בשיטת הגרילה (כ'עמלק') נגד האויב**. הכוונה היא כי כוחות הקומנדו, ככוחות קטנים ועצמאיים, יזנבו באויב ויתפסו אותו בחולשתו וכשהוא "בדרך". אברהם פעל בזמישות⁸ (Agility), שילוב של זריזות וגמישות, ותקף בתחבולה שהתבררה כאפקטיבית ביותר אל מול צבאות שהיו עדיפים בכל פרמטר.

עיקרון ראשון - כוח הקומנדו יפעל בשיטות גרילה נגד יריבו

מבחן המלקקים של גדעון

יותר מכולם, מזוהה גדעון השופט עם יחידות הקומנדו, והיווה השראה לרבים בהיסטוריה (מקרב תרמופולאי, שבו לחמו 300 ספרטנים נגד המון פרסי בשנת 480 לפנה"ס ועד להקמת יחידה 101).

"ויאמר ה' אל גדעון עוד העם רב, הורד אותו אל המים ואצרפנו לך שם... ויאמר ה' אל לגדעון בשלוש מאות איש המלקקים אושיע אתכם... ומדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק כארבה לרוב, ולגמליהם אין מספר כחול שעל שפת הים לרוב... ויחץ את שלוש מאות האיש שלושה ראשים, ויתן שופרות ביד כולם, וכדים ריקים ולפידים". (שופטים ז', ד-ז)

גדעון התמודד בימיו מול צבאות עצומים - מדיין, עמלק ובני קדם. בניסיונו לגייס את העם, התייצבו לפניו 32 אלף לוחמים פוטנציאליים, הוא צמצם אותם לכדי 10,000, שאותם הגיש למבחן נוסף, מה שהיה זוכה בימינו לשם 'גיבוש ליחידות מיוחדות' -

⁷ בראשית יד, פס' יד-טו.

⁸ המילה זמישות טרם אושרה באקדמיה ללשון אך היא כבר נמצאת בשימוש בעולם העסקי ומשמעותה Agility, קרי שילוב של זריזות וגמישות.

'מבחן המלקקים'. לבסוף, הוא נשאר עם 300 הלוחמים הטובים ביותר המהווים את יחידת הקומנדו שלו, ואותם פיצל לשלוש פלגות. גדעון הקפיד על תחבולה, על תזמון מדויק בשעות הלילה (בראש האשמורת התיכונה), ואף עשה שימוש בהונאה טקטית, שיא הטכנולוגיה נכון לאותם ימים. לכל לוחם נתן שופר, לפיד וכד ריק ויצר חזיון שהכניס את האויב לפאניקה וגרם לבוקה ומבולקה במחנותיהם.



מבחן המלקקים של גדעון (Gustave Doré's English Bible, 1866)⁹

עם יחידת הקומנדו שלו, יצא גדעון ופגש את צבאות הענק היושבים בעמק (בשטח נשלט) ואנו למדים ממנו על העיקרון השני בלוחמת הקומנדו – **בניית נבחרת מצוינת ומנצחת. יחידת הקומנדו היא "המעט המחזיק את המרובה"**, המאגדת חיילים איכותיים בעלי מיומנויות לחימה מגוונות. נוסף על איכויות הלחימה, ניכר כי לוחמי גדעון ידעו גם לבצע מהלכי הונאה מוצלחים. היום היינו מקבילים זאת ליכולות טכנולוגיות, הפעלת אש, חבלה, רפואה, תצפית ואכוונת אש מכל תווך.

⁹ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:054.Gideon_Chooses_300_Soldiers.jpg

עיקרון שני - בניית נבחרת מצוינת ומנצחת

שמשון מכה "שוק על ירך"

שמשון, השופט משבט דן, פעל במרחב צרעה (המוכר כיום ככביש 38) מאזור בית שמש ועד למרחב בית גוברין. האויב המרכזי שלו היו הפלישתים, ובצבר פשיטות גרם לבוקה ומבולקה בקרב יריביו. בספרו "שמשון", כתב ז'בוטינסקי כי 'שועלי שמשון' הם בעצם כינוי ללוחמיו של השופט, ובפועל המדובר ביחידת קומנדו שזרעה הרס רב בקרב הפלישתים.¹⁰ אורי אבנרי כתב: "שועלי של שמשון, שוב פשטו במרחב ונושאים השלהבת בליל, מעזה ועד גת, שוב נטוש זה הקרב לחירות ישראל".¹¹

וילך שמשון וילכוד שלוש מאות שועלים, ויקח לפידים, ויפן זנב אל זנב, וישם לפיד אחד בין שני הזנבות בתווך. ויבער אש בלפידים וישלח בקמות פלשתים, ויבער מגדיש ועד קמה, ועד כרם זית. ויאמרו פלשתים: מי עשה זאת, ויאמרו: שמשון חתן התמני, כי לקח את אשתו ויתנה למרעהו, ויעלו פלשתים, וישרפו אותה ואת אביה באש. ויאמר להם שמשון: אם תעשון כזאת, כי אם נקמתי בכם, ואחר אחרל. ויך אותם שוק על ירך, מכה גדולה, וירד וישב, בסעיף סלע עיטם... (שופטים ט"ו, ד-ח)

שמשון, אם על-ידי שועלים ואם על-ידי לוחמיו, הבעיר את שדות הפלישתים מגדיש ועד קמה, ויצר מוקדים רבים של פגיעה באויב ובאזורים כואבים. מפה אנו למדים על העיקרון השלישי של לוחמת קומנדו - **יצירת אמ"ק = אזור מוכה קומנדו**,¹² על-ידי צבר של פשיטות חבלה, בדירוג או במקביל, על נכסים חיוניים של האויב, דוגמת אתרי הפו"ש או אתרים צבאיים המשמשים לירי תלול מסלול. הכוחות פושטים ו"נעלמים" תוך שהם משאירים אחריהם הרס וחורבן במקביל לפגיעה במערכים קריטיים לאויב.

המקרה של **"צבאו הפרטי של פופסקי"**¹³ מספק דוגמאות רבות הממחישות את עיקרון האמ"ק: כוח קומנדו שהתנייד על גבי ג'יפים וביצע פשיטות מאחורי קווי האויב נגד אתרים צבאיים של כוחות הציר; כמקבילה ל'דרכו של שמשון' ניתן לראות דוגמה מצוינת במבצע הפשיטה באל-קובה אשר בלוב, שהתקיים במאי

¹⁰ זאב ז'בוטינסקי. **שמשון**. תרגם מרוסית: פטר קריקסונוב. הוצאת כתב ספרים (2007).

¹¹ אורי אבנרי. "שועלי שמשון". 1948.

¹² הקרדיט למושג אמ"ק מגיע לתא"ל (מיל) גל הירש שהשתמש בו במהלך הרצאה שהעביר בכנס מפל"גים בעוצבת הקומנדו במהלך שנת 2018.

¹³ צבאו הפרטי של פופסקי, או בשמו הרשמי No. 1 Demolition Squadron, היה יחידת עילית של הצבא הבריטי במהלך מלחמת העולם השנייה, בפיקודו של מייג'ור ולדימיר "פופסקי" פניאקוב. היחידה הוקמה בשנת 1942 בקהיר והייתה חלק מכמה יחידות מיוחדות שפעלו במסגרת המערכה במדבר המערבי באותה תקופה, דוגמת קבוצת המדבר ארוכת הטווח וה-SAS. היחידה נלחמה גם באיטליה ופורקה בשנת 1945. המובאות בפסקה זו לקוחות מספרו של מייג'ור ולדימיר פניאקוב. **צבאו הפרטי של פופסקי**. מודן הוצאה לאור והוצאת מערכות (2014), ע"מ 120-144.

1942, אז כוח הקומנדו קיבל מודיעין מדויק על מצבור אדיר של בנזין ושל תחמושת ששימש את הצבא האיטלקי, שפעל בשירות הנאצים. מפקד הפטרול קיבל מברק באלחוט בזו הלשון: "הפץ בהלה ויאווש".¹⁴ בפועל כוח הקומנדו התחלק לשלושה כוחות קטנים, ניצל את החשכה המוחלטת בלילה ללא ירח והצטייד בערכות חבלה מספיקות להשמדת כ-100 מצבורי דלק ותחמושת.

הכוח הגדיל לעשות ובכדי להטעות את האיטלקים השתיל בכוונה 'מפה מפוברקת' שכביכול נפלה בטעות ועליה ציר בריחה מדומה. המטענים תוזמנו להפעלה מקבילה והתוצאה הייתה טובה מהמקווה. ההרס היה עצום ובאופן ישיר נפגעה יכולת התדלוק של מאות טנקים גרמניים וכן **נגרמה תחושת חזירות, בהלה ויאווש בקרב כוחות הציר.**

עקרון שלישי - יצירת אמ"ק = אזור מוכה קומנדו

דוד פושט על הפלישתים

בעת בריחתו מפני שאול, בחר דוד להסתתר אצל אכיש מלך גת יחד עם 600 נאמנים. אותם 600 נאמנים היו הלכה למעשה יחידת קומנדו מיומנת ובתוכם בני צרויה, שהיו ידועים כלוחמים ללא חת.

וַיִּקֶם דָּוִד וַיַּעֲבֹר הוּא וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר עִמּוֹ אֶל אַכִּישׁ בֶּן מַעֻךְ, מֶלֶךְ גֹּת... וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אַכִּישׁ, אִם נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ יִתְּנוּ לִי מְקוֹם בְּאַחַת עָרֵי הַשָּׂדֶה וְאֶשְׁכֵּה שָׁם, וְלִמָּה יֵשֶׁב עַבְדְּךָ בְּעִיר הַמַּמְלָכָה עִמָּךְ. וַיִּתֵּן לוֹ אַכִּישׁ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת צִקְלָג, לִכְן הַיִּיתָה צִקְלָג לְמַלְכֵי יְהוּדָה, עַד הַיּוֹם הַזֶּה... וַיַּעַל דָּוִד וְאֲנָשָׁיו, וַיִּפְשְׁטוּ אֶל הַגִּשּׁוּרִי וְהַגִּזְרִי וְהַעֲמַלְקִי כִּי הִנֵּה יֹשְׁבוֹת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר מֵעוֹלָם, בּוֹאֵךְ שׁוֹרָה, וְעַד אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְהִכָּה דָּוִד אֶת הָאָרֶץ, וְלֹא יָחִיה אִישׁ וְאִשָּׁה, וְלִקַּח צֶאֱן וּבָקָר וְחֲמֹרִים וְגַמְלִים וּבָגָדִים וַיֵּשֶׁב וַיֵּבֵא אֶל אַכִּישׁ. וַיֹּאמֶר אַכִּישׁ אֶל פֶּשֶׁטָתָם הַיּוֹם, וַיֹּאמֶר דָּוִד, עַל נֶגֶב יְהוּדָה וְעַל נֶגֶב הַיַּרְחֵמָאֵלִי, וְאֶל נֶגֶב הַקִּינִי. וְאִישׁ וְאִשָּׁה לֹא יָחִיה דָּוִד, לְהַבִּיא גֹת לְאֹמֶר-פֶּן יִגִּדּוּ עָלֵינוּ לֵאמֹר, כֹּה עָשָׂה דָּוִד, וְכֹה מִשְׁפָּטוֹ, כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר יֵשֶׁב בַּשָּׂדֶה פְּלִשְׁתִּים... (שְׁמוּאֵל א' כ"ז)

מתואר כי באותה התקופה ערך דוד סדרת פשיטות חבלה נגד הגשורי, הגזרי והעמלקי, והקפיד להשאיר אחריו הרס וחורבן בכל מקום שבו פשט. מודגש כי הוא שב למקומו לאחר כל אחת מהפשיטות. בדומה ללוחמי הגרילה, הפועלים מתוך האוכלוסייה, גם הפושטים צריכים בסיס שבו הם מרגישים בנוח ומשם יוצאים לפעולה. מסיבה זו עזב דוד את מדבר יהודה ואת תל זיף, שם הלשינו עליו נאמני שאול, ועבר למרחבו של אכיש. לוחמי הקומנדו, כאשר הם פועלים בשטח האויב ונדרשים לבצע סדרת פשיטות, יידרשו ל"ביצרון", שישמשם כבסיס למילוי מצברים,

¹⁴ שם, עמ' 122.

לנוהל קרב ולהגנה. דוד בן-גוריון כותב בספרו **עיונים בתנ"ך**: "פה החלה הקריירה הצבאית של דוד, שהייתה מיועדת להביא אותו תחילה למלכות יהודה ואח"כ למלכות ישראל כולה. דוד החל בפשיטות מאורגנות על הגשורי ועל הגיזרי ועל העמלקי, שהיו מציקים לשבטים העבריים בקצה הדרום".¹⁵ בלחימה מול צבאות טרור כחזבאללה וכחמאס, יש יתרונות רבים בצורת קרב 'פשיטה', ועל עוצבת הקומנדו להתמחות בצורת קרב זו. **צורת קרב פשיטה מאפשרת מצד אחד להשיג את ההישג המבצעי, ומצד שני, בזכות ניתוק המגע והנסיגה, היא נמנעת מ"הגדלת שטח הפנים" ומיצירת נקודות תורפה המאפיינות את צורת קרב הגנה.**

עיקרון רביעי - הקומנדו = עוצבת הפושטים של צה"ל

יהודה המכבי בקרב בית חורון

שמונה קרבות לחמו המכבים נגד הסלואקים, ויהודה בנאמו טוען כי "דבר קל הוא שימסרו רבים בידי מעטים".¹⁶ המכבים נתנו דוגמה מצוינת לכך, ובמבט לאחור ניתן לומר כי המשפט נכון ובלבד שמתקיימים שני תנאים: הראשון **מימוש עקרון התחבולה**, והשני **יצירת עדיפות מקומית**. תחבולה היא מלשון "חבל", והשימוש בתחבולה היא בכדי להביא למצב **שאתה "רב החובל" של הקרב ושולט בנעשה**. המכבים, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בקרב בית חורון ובקרבות אחרים, הביאו את הסלואקים לאזורי הנוחות שלהם, להרים.

בהרים, לא יכלו הסלואקים להביא לידי ביטוי את האמל"ח שלהם ואת יתרונם המספרי, שכן הם נדחקו לצווארי בקבוק שהתכסית בהם מאתגרת. בסדרת מארבים ופשיטות מתוחכמות הכניעו המכבים את אויביהם וביססו ריבונות יהודית בארץ ישראל. פעמים רבות ימצאו עצמם כוחות קומנדו פועלים במרחב שבו יש לאויב יתרון בלוחמים ובאמל"ח, ובכל זאת דרך היוזמה והתחבולה כוחות הקומנדו יהיו חייבים ליצור עדיפות מקומית. הם נדרשים להשגת יעדיהם המבצעיים תוך ניתוק מגע בטרם יגיעו עתודות האויב, שיאפשרו לו להביא לידי ביטוי את יתרונותיו.

בספרה של וירג'יניה קואלס, **'מפקד הרפאים'**,¹⁷ שיצא לאור ב-1958 ונחשב לאחד הראשונים בז'אנר הספרות הצבאית המתארת יחידות מיוחדות, והראשון שנכתב על יחידת הקומנדו הבריטית SAS, מובאות דוגמאות רבות למימוש עקרון התחבולה ויצירת העדיפות המקומית. אחת הדוגמאות הבולטות היא הפשיטה של אנשי סטרלינג באביב 1942 על שדה התעופה בבנגוזי. בפשיטה הושמדו מטוסי אויב בעודם על הקרקע תוך מימוש עקרון התחבולה. בהפתיעם את האויב, הם התגנבו לשדה במרחב שהיה נראה לאויב כבטוח והניחו מטעני חבלה שהוצמדו למטוסים.

¹⁵ דוד בן-גוריון. **עיונים בתנ"ך**. עם עובד (1976). עמ' 199.

¹⁶ חשמונאים א, פרק ג, פס' יג-כו.

¹⁷ וירג'יניה קואלס. **מפקד הרפאים**. מודן הוצאה לאור והוצאת מערכות (2011).

"תמונה זו של הרס מוחלט גרמה לדוד הרבה נחת. אך לא הייתה זו עצם הפשיטה המוצלחת אשר שמחתו כל כך, אלא העובדה כי בוצעה על ידי שלושה אנשים חמושים בשישים 'פצצות לואיס'. הוא קיווה כי בכך הוכחה לחלוטין סברתו **שקומץ חיילים מאומנים יכול תכופות להשיג באמצעות הפתעה והתגנבות, תוצאות קטלניות יותר מאשר טייסת שלמה, או רגימנט רגלים שלם, הפועלים בשיטות המקובלות.** הוא היה משוכנע כי באמצעות הפצצה מן האוויר לא ניתן היה להשיג **תוהו ובוהו** מושלם כזה.¹⁸ אחרים מן המוסכים ודאי שהיו נותרים שלמים: פרט לכך, המשמר לא היה זוכה לטיפול כה יעיל ויכול היה להציל מכוונות ומנועים. יותר מכל פשיטה אחרת שכנעתו פשיטה זו כי **כוחות אנשי ש.א.מ.¹⁹ המשוטטים באגפו המדברי של האויב ומזנקים להלווה ברגע הנכון, מסוגלים אמנם להשפיע השפעה של ממש על מהלך המלחמה.**"²⁰

נאום יהודה המכבי לפני קרב בית חורון:

כאשר שמע סרון שר צבא סוריה כי אסף יהודה אספה, וכי קבל נאמנים עמו יוצאים למלחמה, אמר: "אעשה לי שם ואהיה נכבד במלכות, כי אלחם ביהודה ובחבריו המבזים את דבר המלך". הוא התכונן, ויעל אתו חיל-חטאים כבד לעזור לו ולעשות נקמה בבני ישראל. כאשר הגיעו עד מעלה בית חורון, יצא יהודה לקראתם באנשים מעטים. וכראותם את המחנה הבא לקראתם אמרו אל יהודה: "מעטים אנחנו, איך נוכל להילחם בהמון הגדול הזה, ואנחנו עיפים כי לא אכלנו היום!" ויאמר יהודה: "דבר קל הוא שימסרו רבים בידי מעטים, כי אין לשמים להושיע ברב או מעט ולא ברב חיל הניצחון במלחמה, כי מן השמים באה הגבורה. הם באים אלינו בגאווה רבה ובזדון להכחיד אותנו ואת נשינו ואת טפינו ולשימנו לבז, ואנחנו נלחמים בעד נפשנו ותורתנו. הוא יגוף אותם מפנינו, ואתם אל תפחדו מהם". וככלותו לדבר התנפל עליהם פתאום, וסרון ומחנהו נגפו לפניו. (יהודה ואנשיו) רדפו אותם כמורד בית חורון עד המישור, ויפלו מהם כשמונה מאות איש, והנשארים נסו אל ארץ פלישתים. אז החל פחד יהודה ואחיו לנפול על הגויים אשר מסביב להם. ושם יהודה הגיע עד המלך, והעמים היו מספרים על מלחמותיו". (חשמונאים א' ג', יג-כו)

¹⁸ ראה עיקרון אמ"ק.

¹⁹ ש.א.מ. = שירות האוויר המיוחד.

²⁰ קואלס, עמ' 171.

עיקרון חמישי - תחבולנות ויצירת עדיפות מקומית

פלגות הלילה של אורד וינגייט (1938)

אורד וינגייט הקים את 'פלגות הלילה' ב-1938, ובמובנים רבים השריש עקרונות לחימה שטבועים עד היום בצה"ל ובמערכת הביטחון כולה. הוא הביא עימו גישה התקפית מאוד, שהאמינה בפעולות יזומות המתבססות על איסוף מודיעין מדויק. שינוי הפרדיגמה ביישוב היהודי, מבניית יכולות הגנה לבניית כוחות התקפיים, מיוחס לו ובצדק. לאחר הפרק הציוני שלו, המשיך וינגייט לאתיופיה ולבורמה ושם הביא לידי ביטוי את רעיון 'חטיבות העומק' הפועלות מאחורי קווי האויב ופוגעות בנכסיו החיוניים כדוגמת הצירים הלוגיסטיים. לכוח המיוחד שלו באתיופיה קרא 'כוח גדעון', ולא במקרה. אורד וינגייט היה ידוע בבקיאותו בתנ"ך וידע כיצד לממש את עקרונות כוחות הקומנדו במאה ה-20 ולהביאם לידי ביטוי בגישה חדשנית ומקורית. עופרה גרייצר, בספרה "שני צעדים לפני כולם",²¹ מנתחת בצורה בהירה את מאפייני "חטיבת העומק" שלשיטתו של וינגייט חייבת להיות **היברידית** (עירוב בין-ממדי - הכוחות המיוחדים כמשקפים היגיון של טורף, תוקף ומגן בוזמנית, ומייתרים בפועל את ההכרעה הדיכוטומית הרווחת בתהליכי בניין הכח); **אוטורקית** (עצמאית ככל שניתן ביכולת תפקודה ובעלת יכולות לוגיסטיקה, רפואה, חבלה, תקשוב וכו'), **השלמתית** (מתייחס להפעלת כוחות מיוחדים במנעד הכולל של מבצעים, גם אם האפקטיביות שלהם שנויה במחלוקת וללא קשר לעיתות שלום, מלחמה ומה שביניהם). **שילובית** (רב-זרועית ובין-ארגונית) ו**רגישה מרחבית** (קרי, כזו שיודעת לנצל את השטח באופן אחר, לרבות הקמת ביצרון). גם אורד וינגייט האמין בפעולות בעומק המזעזעות את מערכת האויב (אמ"ק = אזור מוכה קומנדו).²²

עיקרון שישי - יחידות הקומנדו עצמאיות ככל שניתן

יחידה 101

הקמת יחידה 101 היא דוגמה מובהקת לרצון של הרמטכ"ל דאז, משה דיין, להביא לשינוי הפרדיגמה בצה"ל. אורך חייה של יחידה זו נמדד בחודשים בודדים ולאחריהם נטמעה בגדוד 890 בצנחנים. היחידה הוקמה בשל צורך מבצעי, אך יותר מהכול, הוקמה כדי להוות "מושך" לכל צה"ל כסמן ימני. התקווה הייתה כי הנורמות והערכים של היחידה, כדוגמת הססמה "לא חוזרים עד שמבצעים", המורה על דבקות במטרה, יוטמעו בכל צה"ל ויהפכו לנחלת הכלל. הקמת היחידה ובחירת חברה, כמו לוחמי גדעון, בוצעו בקפידה, הלוחמים עברו הכשרות אינטנסיביות ופעלו מבצעית בצורת קרב פשיטה.

²¹ עופרה גרייצר. **שני צעדים לפני כולם**. מודן הוצאה לאור והוצאת מערכות (2015).

²² שם, עמ' 95-97.

לאחר שנטמעה יחידה 101 בגדוד 890 בשנת 1953 ניכר שאכן הייתה השפעה ערכית ונורמטיבית רבה על כל צה"ל. יחד עם זאת, בהיבט המקצועי, צה"ל איבד כוח קומנדו שהתמחה בצורת קרב פשיטה. צורת הקרב זו המשיכה להיות נפוצה בקרב הגדודים הסדירים עד לשנת 1973, אך לאחר מלחמת יום הכיפורים ניכרת הטייה ברורה להתמחות בצורת קרב התקפה והגנה בלבד. לצד הסקירה ההיסטורית של חיבור זה, ניתן ורצוי להרחיב ולקיים סקירה מתודולוגית והיסטורית של התפתחות הקומנדו ושל יכולותיו בצה"ל בשנים שבין מלחמת יום הכיפורים ועד להקמת עוצבת

שיחה בין אל"מ מישאל שחם לבין רס"ן אריאל שרון:

אל"ם שחם ניגש ישר ולעניין, ללא הקדמות מיותרות. "אריק אני צריך אותך".

"במה העניין?"

"אתה מרוצה מן המצב?"

"למה אתה מתכוון?"

"ככה לבטחון השוטף..."

"אתה יודע את דעתי".

"משום כך קראתי לך. פעם שוחחנו על הצורך בהרתעה. את המגבלות שלנו אתה מכיר. צה"ל לא יכול לעשות את זה - מתוך שיקולים רציניים וחשובים. או שצה"ל מגיב - ואז זו צריכה להיות תגובה מרשימה ומכובדת, או שצה"ל יושב בשקט. **הרציחות הקטנות והליליות אינן סיבה להפעלתו של צה"ל הגדול. אף מדינה בעולם לא תצדיק תגובת צה"ל כצבא סדיר על מעשי שוד ורצח של מה שמכירים בעולם כ"הפליטים המסכנים".**

"ובכן?" שאל אריק.

"אני אחראי לבטחון בירושלים ואני חייב להפסיק את החדירות, או לפחות ליצור איום על המסתננים. אם נגזר שישרור פחד בלילות - **אני מעדיף שהפחד ישרוד גם בצד השני.** בצד השני מסתובב מוסטפה סמואלי. בלילות הוא נכנס לצד שלנו - ומשתולל. אתה יודע שמוסטפה נשבע להרוג מאה יהודים לפחות. בנבי סמואל רואים בו גיבור. אני בעד שנוריד שם בית, רצוי - את הבית שלו. אתה מוכן לעשות זאת? מחר בלילה?"

"אתה יודע שאני סטודנט".

"יודע".

"יש לי בחינה בכלכלת המזרח התיכון".

"שמע אותי טוב, אריק. הלימודים לא יברחו. יש אנשים הלומדים על מעשי האחרים בהיסטוריה - **ויש אנשים שעושים היסטוריה, שאחרים לומדים עליה.**"
 "אסוף אנשים לפי בחירתך. כאן בחטיבה תקבל כל מה שתבקש. הביצוע - מחר בלילה".

(משה גבעתי, 'זיהי מה' - מאיר הר ציון חייו ופועלו. הוצאת כנרת, זמורה, דביר, 2019 עמ' 200-201)

הקומנדו בימינו. סקירה מסוג זה תאפשר אפיון מעמיק של היכולות המגוונות, של השיטות שהתפתחו ושל תחקירי האירועים המציפים התאמה סבירה של חימוש למטרה בשל פערים מקצועיים שעוצבת הקומנדו מבקשת לתקן.



יחידה 101 (ארכיון צה"ל)

עיקרון שביעי - הקומנדו כמושך לשינוי הפרדיגמה בצה"ל

עם זאת, בשלב זה אבקש עדיין להתמקד בתשתית הראשונית - השלם הגדול מסך חלקיו - ה-80% המשותפים לכלל יחידות הקומנדו הישראליות, העומד בבסיס הקמת עוצבת הקומנדו, ואשר הוצג לאורך מקרי ההיסטוריה שביקשת לחשוף בחיבורי.

TOP-10 - 10 עקרונות פעולה ובניין כוח שהם לב תחום הקומנדו, המהווים

מוקד בחמש השנים הראשונות להקמתה של עוצבת הקומנדו:

1. עוצבת הקומנדו היא עוצבת הפושטים של צה"ל ומכאן שהיא מחויבת להתמחות בצורת קרב פשיטה כצורת הקרב העיקרית.
2. פעולה בשיטות גרילה נגד 'צבאות הטרור' - על-אף השתייכות עוצבת הקומנדו לצבא סדור, היכולת לפעול בשיטות גרילה נגד האויב בעורפו ולפגוע בנכסים חיוניים שברשותו, היא קריטית. בעומק, בעורף האויב, ננצל את חולשותיו ונפגע בו כשהוא "עייף ויגע".
3. אמ"ק - אזור מוכה קומנדו - צבר של פשיטות אופרטיביות נגד נכסים חיוניים של האויב, במקביל או בדירוג קל, בתוספת הפעלת אש מתוחכמת ועוצמתית,

ייצרו בוקה ומבולקה בקרבו. יהיה בכך איום על שרידותו של האויב, וכן תיגרם פגיעה תפקודית קשה, שכן נפגע בנכסי צאן ברזל שברשותו. בעניין זה יש להזכיר כי היוזמה היא משחק סכום אפס, קרי בהעדר יוזמה מצידו – ייזום האויב נגד כוחותינו. זה מחייב תכנון קפדני של רצף ושל קצב מבצעי הקומנדו.

4. נבחרת מצוינת ומנצחת – "מבחן המלקקים" של גדעון מקביל לתהליכי המיון ולגיבושים המתקיימים היום בצה"ל ליחידות המיוחדות. לוחמי הקומנדו, כולם, נדרשים להיות בעלי מיומנויות פיקוד ולחימה רבות לצד יכולת מנטלית להתמודד עם אתגרים יוצאי דופן. לוחמים אלו 'יחלצו חושים לפני ישראל' ויהיו בחוד העשייה במלחמה.

5. הקומנדו כעוצבת היסוד ובניית עצמאות לכוחות – כוחות הקומנדו שיפעלו בנתק צריכים להיות עצמאיים בכל הקשור להיבטי לוגיסטיקה, תקשוב, אש, ניוד, רפואה וחבלה. בשונה מגדוד או מחטיבה מתמרנת רגילה, שיפעלו כחלק מאוגדה, ליחידות הקומנדו אין ברירה אלא לסמוך על עצמן. זכורה האמירה של הדיביזיה המוטסת 101 האמריקאית ממלחמת העולם השנייה בקרב באסטון, בהיותם תחת מצור קשה של הגרמנים: "צנחנים אנחנו ורגילים להיות מכותרים".²³ על אותו המשקל על כוחות הקומנדו לומר: "לוחמי קומנדו אנחנו ורגילים לפעול בנתק".

6. יצירת עדיפות מקומית – עוצבת הקומנדו תפעל במקום שבו לאויב יש עדיפות בכמות לוחמי ובאמל"ח שנמצא ברשותו, ועל כן עליה, במקומות שבהם היא בחרה לפשוט או לארוב, ליצור עדיפות מקומית. מייד לאחר השגת ההישג המבצעי, יהיה עליה לנתק מגע ל'ביצרון' או לעבור למשימה הבאה. האתגר הוא למנוע מהאויב לבנות תמונת מצב ברורה ביחס לכוחותינו, ובמובן זה על כוחות הקומנדו לממש את עקרון ה"אמורפיות" ולהיות חסרי צורה.

7. מימוש עקרון התחבולה – על יחידות הקומנדו להיות 'רב החובל' של שדה הקרב. התחבולה היא עיקרון חשוב לכל הכוחות הלוחמים, אך בקומנדו, בשל הימצאות כוחותיו בשדה הקרב שבו יש לאויב עדיפות ברורה, התחבולה הופכת להיות קריטית בהרבה. ללא מימוש עקרון התחבולה, האויב עלול להביא את יתרונותיו לידי ביטוי ולהכריע את כוח הקומנדו. יש להוסיף לעיקרון זה את היבטי התעוזה שכן המעז מנצח! זה מחייב גם את הרמות הממונות להיות סבלניות לטעויות של יחידות הקומנדו. באחת מפשיטותיו של דוד סטרלינג בתחילת דרכו הוא חווה כישלון צורב. "מתוך חמישים וחמשה החיילים ושבעת הקצינים אשר נטלו חלק במבצע שרדו רק שמונה עשר חיילים וארבעה קצינים בלבד, מבצעו לא היה כישלון – זו הייתה תבוסה ניצחת".²⁴ בזכות נחישות, גמישות ואמון מפקדיו, הצליח סטרלינג ללמוד מהכישלון וזה הובילו להישגים כבירים והצלחות לרוב.

²³ "We're paratroopers, Lieutenant. We're supposed to be surrounded" בתוך: <https://bit.ly/3n1ntQ3>

²⁴ קואלס, עמ' 54.

8. המעט המחזיק את המרובה - על יחידות הקומנדו ליצור עוצמה גדולה על-ידי לחימה בשילוביות רב-זרועית ובין-ארגונית. זה יתבטא במודיעין, בתקשוב, בלוגיסטיקה ובאש, זהו 'המעט המחזיק את המרובה'.
9. להיות הפתרון ולא הבעיה - האתגרים של יחידות הקומנדו יהיו עצומים ועל כן הם נדרשים ל"זמישות" (agility - זריזות בביצוע המשימות וגמישות בהתמודדותן עם מצבים משתנים). במסגרת זאת התפתחו לא מעט טכניקות קרביות כדוגמת "הביצרון" ונסיגה אווירית מעומק השטח.
10. להיות מושך לשינוי הפרדיגמה בצה"ל - עוצבת הקומנדו מכילה נבחרת של לוחמים מצוינים, שעברו הכשרה מיטבית, ואלו נדרשים למצוא פתרון למצבים משתנים בשדה הקרב. צה"ל מאפשר ליחידות לבחור את אנשיהן ובצד זאת מצפה כי הן תהוונה 'סמן ימני' לכל צבא. איכות ביצוע, פיתוח מפקדים בכל היחידות, סטנדרט ערכי מיטבי וחשיבה מחוץ לקופסה תוך פיתוח שיטות לחימה מתקדמות - בכל אלו ייבחנו יחידות הקומנדו.

עוצבת הקומנדו של צה"ל - כלי אופרטיבי ב'ארגז הכלים' לניצחון

חמאס וחזבאללה הפכו ברבות השנים מארגוני טרור לצבאות טרור, זהו יתרונם אך גם חסרונם. שינויים אלו מהווים בעבורנו הזדמנויות מבצעיות שלוחמת הקומנדו תוכל להם. בחלק זה של חיבורי אבקש להעמיק במקרה בוחן של סל הכלים וההזדמנויות המבצעיות כפי שאני מבין אותן. אך ראשית אתייחס ליתרונותיו המובהקים של חזבאללה בשטחו:

1. אחיזתו בשטח לרבות היטמעות בקרב האוכלוסייה המקומית.
2. כוחות רצ'ואן המאומנים והמיומנים הפועלים בחזית.
3. יכולת רקטית משמעותית - במסה גדולה ובטווחים משתנים.
4. יכולות נ"ט.

ישראל לעומתו מבססת את עיקר עוצמתה על יכולות סייבר ומודיעין, יכולות

חיל האוויר, האש המדויקת ועוצמת התמרון.

התמרון הצה"לי בצורת קרב התקפה מייצר 'שטח פנים' רחב בשטחים הפתוחים, כמו גם בשהייה בשטחים האורבניים. שטח פנים רחב זה מאפשר לאויב להביא לידי ביטוי את יתרונותיו במארבי נ"ט ובפעולות מגוונות באזורים האורבניים. הוספת דפוס פעולה על-ידי צה"ל ה'חזק', בדמות הפעלת פעולות קומנדו, מסוג פשיטות ומארבים, בהיקף רחב, יכולה להביא להישגים משמעותיים במרחבי ליבה של האויב, ובמקביל תנטרל את יכולת האויב להביא לידי ביטוי את יתרונותיו. ממש כפי שתואר בסקירה ההיסטורית לעיל, אלא שהצעת מביאה בחשבון "גם וגם" - תמרון והתקפה, לצד פעולות קומנדו במרחבים נבחרים. מה שאני מבקש להציע להוסיף לסל הכלים הצה"לי הוא בעצם עוד רב-ממדיות - הפעלת התמרון וההתקפה במקביל ובשילוב יכולות הקומנדו של צה"ל תביא

לנטרול יכולות האויב ולחוסר יכולתו להביא לידי ביטוי את יתרונותיו. סא"ל (מיל") עופר ארליך במאמרו "לוחמה מבוזרת של חי"ר קל נגד גרילה"²⁵, טוען במאמרו כי "מכיוון שהשגת שליטה מלאה על השטח מחייבת כוחות רבים, יש עדיפות לפעולה ממוקדת להשגת מטרות במתווה של פשיטה, שבה הכוחות אינם הופכים למטרות לגרילה"²⁶.

בהמשך המאמר הוא מונה את עקרונות היסוד להפעלת כוחות כפי שהם מובאים במדריך השדה האמריקאי ללוחמה נגד גרילה: עומק, גמישות פעולה, נוע במהירות, תקוף חזק וסיים במהירות, שימוש בשטח ובמזג האוויר ושימור רוח הלחימה של הגייסות. אציין, כי אני מסכים מאוד עם הנאמר במאמרו המצוין של ארליך, למעט שתי הסתייגויות: הראשונה, קשורה לעקרונות הפעולה שאותם מנה ארליך, כולם נכונים בעיניי ואני סבור כי הם כלולים באלו הנמנו כאן במאמר זה. יחד עם זאת, חסרים עוד כמה עקרונות כדוגמת עצמאות הכוחות והתחבולנות המשלימות את התמונה, על כן חשוב להרחיב את היריעה. ההסתייגות השנייה היא **השימוש במונח חי"ר קל, שבעיניי אינו נכון ואינו מתאים**. אכן, החי"ר הקל מובדל מהחי"ר הכבד, בין היתר, במשימותיו, האמל"ח בו עושה שימוש ויחסו לרק"ם, אך יחד עם זאת הוא נותן אוריינטציה מוטעית כאילו מדובר בלוחם שהוא קל משקל ו"קל" ביכולות. **'לוחם הקומנדו'** הוא המונח שאותו אני מציע, והוא אוצר בתוכו את הסגולות המקצועיות והנפשיות של הלוחם הנמנה על הצוות, על הפלגה, ועל יחידת הקומנדו. לוחם זה, כפי שצוין לעיל, נבחר בקפידה, בעל הכשרה מתקדמת ומביא לשדה הקרב מיומנויות רבות. אופי לוחם הקומנדו כולל איתנות, זריזות וגמישות, תחבולנות ומצוינות.

את כוחות הרצ'ואן ניתן לעקוף על-ידי פעולה בעומק תוך דילוג על חיכוך עם כוחות האויב בחזית. היטמעותו במרחבים האורבניים תתקשה לבוא לידי ביטוי, שכן בצורת קרב פשיטה יימנעו כוחות הקומנדו משהות ארוכת טווח בכפר וינתקו מגע אל עבר 'הביצרון' לאחר השגת ההישג המבצעי שנקבע. מארבי הנ"ט והיכולת הרקטית בהחלט מהווים איום לכוחות קומנדו, אך בשל חתימתם הנמוכה ושאיפתם להיות חסרי צורה עד כמה שניתן, האיום נגדם קטן משמעותית מאיום הנ"ט נגד תמרן "כבד" ועוצמתי בעל חתימה גבוהה.

ביחס לעוצמות צה"ל, פעולות קומנדו אמורות לבוא לידי ביטוי באופן מרבי במיצוי כל עוצמת האש והדיוק של חיל האוויר בשילוביות מיטבית, תוך ניצול המודיעין האיכותי לבחירת יעדי פשיטה שההישג בהם יהיה משמעותי ביותר. **יכולות חדשות שיתפתחו בזכות הקמת היחידה הרב-ממדית יוטמעו ביחידות הקומנדו, וישפרו עוד יותר את אפקטיביות הפעולה**.

דפוס פעולה של קומנדו, שכפי שצינתי, מומש באופן היסטורי ע"י ה'חלש', מקבל

²⁵ עופר ארליך. "לוחמה מבוזרת של חי"ר קל נגד גרילה". **מערכות** 487, (מרץ 2020), עמ' 22-27.

²⁶ שם, עמ' 23.

פה עדנה מחודשת בדמות הפעלתו ע"י 'החזק'. חשוב לי להבהיר כי אינני מציג שדפוס הפעולה הזה יחליף את התמרון הכבד אלא יצטרף ויהווה כלי נוסף בארגז הכלים המגוון של צה"ל. אני סבור כי **שילוב של דפוסי פעולה שונים (התמרון הכבד בהתקפה בצד פשיטות קומנדו בהיקף נרחב) במהלך המלחמה, יגביר את האפקטיביות של המעשה המלחמתי, ובמקביל יגדיל את אי הוודאות ואת חדלות המעש בצד האויב.**

הבהרה נוספת שחשוב שתיעשה היא שצורת קרב פשיטה איננה נחלתם הבלעדית של הכוחות המיוחדים. אני סבור שבלחימה אל מול צבאות טרור בעזה או בלבנון, יש מקום לבצע פשיטות גם על-ידי חטיבות 'כבדות' המבוססות על רק"ם ועל טנקים. התקפה עוצמתית באזור אורבני או אחר, מימוש ההישג המבצעי במינימום זמן וניתוק מגע בטרם יספיק האויב להתאושש ולהעביר את היוזמה לצד שלו, על-ידי ביצוע התקפות מקומיות של כוחותיו המובחרים בנקודות תורפה שלנו בהגנה.

אני סבור כי את העלייה ברלוונטיות ובחשיבות יחידות הקומנדו ניתן לייחס לשלושה גורמים מרכזיים. ראשית, השינוי שחל בתופעת המלחמה בכלל ובאזורנו בפרט, הכולל התפתחות של צבאות טרור כדוגמת חמאס וחזבאללה כמו גם העברת שדה הקרב למרחבים אורבניים וסגורים. כפי שהראיתי קודם, תרומתן של יחידות הקומנדו עולה, כמו גם הרלוונטיות של צורת הקרב פשיטה. שנית, הימצאותם של מפקדים בכירים רבים בצה"ל שהם בוגרים של יחידות קומנדו שמאמינים מאוד בדפוס הפעולה של פשיטות ואף התנסו בכך כמ"פים, כמג"דים וכמח"טים ב'חומת מגן', ב'עופרת יצוקה', במלחמת לבנון השנייה וב'צוק איתן'. שלישית, לא ניתן להתעלם מההתפתחות הטכנולוגית האדירה ב-20 השנים האחרונות. התפתחות זו מאפשרת מיצוי טוב יותר של המודיעין ושל האש, והגדלת עוצמת התמרון. מיותר לציין כי טכנולוגיה זו היא מורכבת ויכולה להיות ממוצה רק כאשר היא מופעלת ע"י כוח מיומן ומקצועי. יחידות הקומנדו, הבנויות מלוחמים מצוינים, בעלי הכשרה ארוכה, המבצעים שירות ארוך שכולל חתימה לקבע, הן המתאימות ביותר להביא את היכולות הטכנולוגיות הללו לידי ביטוי באופן מיטבי.

לסיכום, מאז שנות ה-80, נדחקה צורת קרב פשיטה לקרן זוית, וצורות הקרב התקפה והגנה הפכו ל"מלכת הקרב" ולדפוס הפעולה המרכזי של צה"ל. הפשיטה הייתה לנחלתן של יחידות מיוחדות קטנות ומומשה בעיקר בפעולות חשאיות מעבר לגבולות. דווקא בפעולות באזור יהודה ושומרון ובעזה, שהוגדרו אז כפעילות נמוכת עצימות, מימשנו את צורת קרב פשיטה.

לוחמת הקומנדו מלווה אותנו מימי קדם והיא רלוונטית היום לא פחות מבעבר, ולטעמי אף יותר לאור ההתמודדות שלנו עם צבאות הטרור, חמאס וחזבאללה. דרך הדוגמאות בהיסטוריה היהודית העתיקה והמודרנית הצגתי את לב תחום הקומנדו ופרטתי את העקרונות המובילים הנלמדים מניסיון העבר. לאחר עשרות שנים

שבהם צורת קרב פשיטה לא הייתה "מלכת הקרב" ולא מומשה באופן מספק, ניכר כי הגיעה שעתה והיא נדרשת, רלוונטית וחשובה. דפוס הפעולה של הקומנדו רלוונטי ל'חזק' לא פחות מאשר ל'חלש', והשימוש בו על-ידי צבא סדור באופן רחב ותעשייתי יכול להביא להישגים משמעותיים בשדה הקרב. הקמת עוצבת הקומנדו לפני 5 שנים נבעה מצורך מבצעי מובהק ועתה משהוקמה, **לצד פיתוח היכולות הרב-ממדיות, שכלול התמרון ותפיסת הניצחון, זהו 'כלי מבצעי' נוסף ואפקטיבי ב'ארגז הכלים' של צה"ל, שתרומתו לא תסולא בפז.**

רשימת מקורות

- אבנרי, אורי. "שועלי שמשון" (1948).
- ארליך, עופר. "לוחמה מבוזרת של חי"ר קל נגד גרילה". **מערכות** 487.
- בן-גוריון, דוד. **עיונים בתנ"ך**. הוצאת עם עובד (1976).
- גרייצר, עופרה. **שני צעדים לפני כולם**. מודן הוצאה לאור והוצאת מערכות (2015).
- ז'בוטינסקי, זאב. **שמשון**. תרגם מרוסית פטר קריקסונוב. הוצאת כתב ספרים (2007).
- **ספר חשמונאים** א' פרק ג', פס' י"ג-כ"ו.
- פניאקוב, ולדימיר. **צבאו הפרטי של פופסקי**. מודן הוצאה לאור והוצאת מערכות (2014).
- קואלס, וירג'יניה. **מפקד הרפאים**. מודן הוצאה לאור והוצאת מערכות (2011).
- Tse-Tung, Mao. *A Single Spark Can Start a Prairie Fire*. 5.1.1930